

Historisk beretning om Rudme og Omegns Andelselektricitetsværk

Th. Nørregaard Petersen

»Det går så let med elektricitet«
Det er et slogan vore dages elsselskaber anvender, men her på Fyn fandt man ud af det allerede i 1891, da Odense som den første by i landet fik elforsyning. Det blev startet af et privat selskab — Det Danske Elektricitetskompagni — men blev overtaget og videreført af kommunen omkring 1908.

Eksemplet fra Odense smittede af på hele det fynske område, først kystbyerne og de større stationsbyer, men snart også i mange landområder. Allerede i 1910 var der 58 elværker, hvoraf de 50 var små jævnstrømsværker i landdistrikterne.

Et af disse var Rudme og Omegns Andelselektricitetsværk, der blev startet den 29. juni 1910 på initiativ af nogle fremsynede mænd på egnen. Den daværende friskolelærer i Rudme, J. Jacobsen, blev formand for anlægsbestyrelsen, som iøvrigt bestod af sognerådsformand Mads Nielsen, Herringe, smedemester H. Petersen, Herringe, gårdmand Henrik Lundsgaard, Rudme og gårdmand Peter Jørgensen, Volstrup.

Det gik stærkt dengang, for i løbet af juli måned fik man indhentet tilbud fra ingeniørfirmaet Gad & Lauritzen, Odense på etablering af værket, skrevet kontrakt med firmaet — tilbudet var på 51.000 kr. — generalforsamlingen godkendte tilbudet, og der blev købt byggrund for 450,- kr. af Laur. Madssen.

Man søgte om lån i forsikrings-selskabet »Hafnia«, og 1. august forelå tegninger og overslag på bygningerne. 8 dage senere blev arbejdet med byggeriet efter licitation overdraget tømrermester Albretsen, Ringe for en sum af 5.576 kr. Bygearbejdet skulle være færdigt 15. oktober samme år, — og det blev det.

Nu skulle der antages en mand til at passe værket. Der var mange ansøgere, men få der havde kendskab til dette arbejde. I løbet af de første 2 år var der 4 forskellige »passere«. En af disse var forøvrigt tømrersvend Kr. Pedersen, Boltinge savværk, den mand, der senere oprettede Boltinge Stolefabrik. Bestyrelsen besluttede så at søge en gift mand

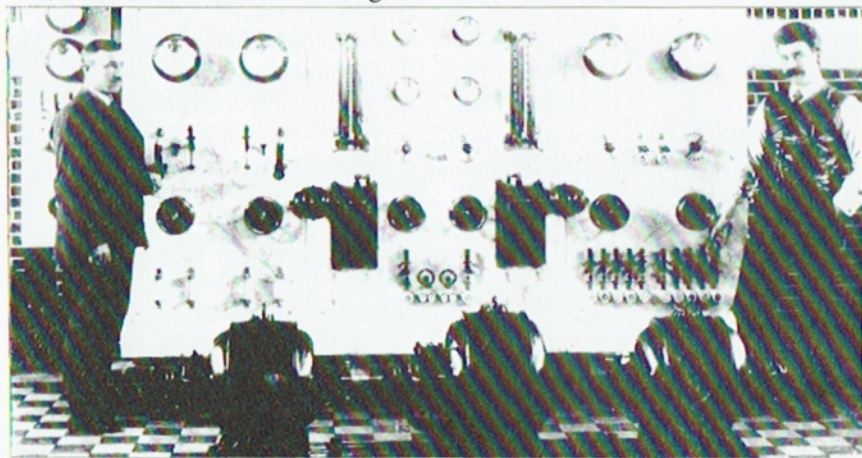
og at opføre en ny bolig i forbindelse med værket, og den 1. juni 1912 tiltrådte Viggo Rasmussen som bestyrer. Det var et godt valg, for som det senere vil fremgå, blev han på posten i 50 år, hvilket er ret enestående. Viggo Rasmussens første årsløn var på 1000 kr. + fri bolig og lys.

I løbet af de første 2 år efter værkets start kom der mange nye henvendelser om tilslutning blandt andet fra Espe by, hvis optagelse blev godkendt i november 1912, men det medførte da en udvidelse af maskinkraften med yderligere en dieselmotor på 48 HK.

Da 1. verdenskrig brød ud i 1914, var man klar over, at det kunne blive vanskeligt med olietilførslen, og man søgte at sikre sig med et lager, men også det slap op, så i 1917 måtte driften indskrænkes meget.

Der var kun kraft nogle få timer om eftermiddagen og lys til kl. 9.00 om aftenen. Det kunne ikke blive ved at gå på denne måde, så bestyrelsen besluttede i marts 1917 at indhente tilbud på en vindmølle. Den blev købt og stillet op i løbet af 5 uger. I august 1917 var det helt slut med at få dieselolie. Til at supplere vindmøllen købte bestyrelsen en damplokomobil, og der købtes brænde og tørv som brændsel til denne.

Efter disse besværligheder, men vel nok ikke på grund af dem, gik den hidtidige formand friskolelærer J. Jacobsen ud af bestyrelsen i 1918. Han blev senere folketingsmand — kendt som »Jacobsen — Rudme«, da han stadig var bosat her. Hans efterfølger som formand blev gårdejer Frede Hansen, Rudme.

Bestyrer Viggo Rasmussen til venstre

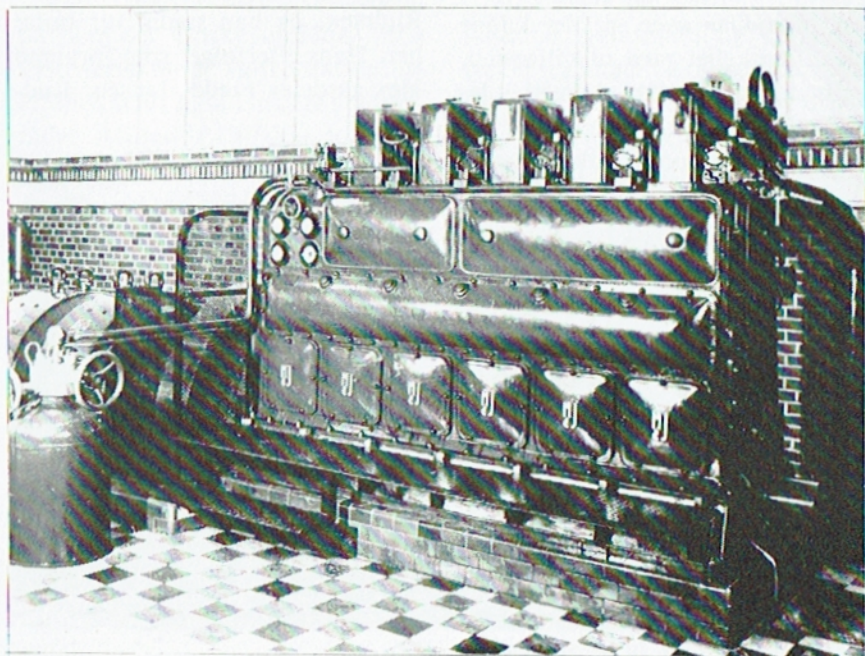
Der fulgte nu nogle år med stadig udvidelse af forbrugerområdet. Boltinggårds skov kom med i 1920, og i 1925 blev der købt en ny 100 HK Holeby dieselmotor. Vindmøllen blev stående lige til 1937, hvor den blev erstattet af en dieselmotor.

I mellemtiden havde man fejret værkets 25 års jubilæum med en fest på Ringe Hotel, hvor deltagerne ifølge bestyrelsens protokol selv betalte et bidrag på 50 øre. Der var et 6 mands orkester, som sørgede for dansemusikken.

Til gavn og glæde for mange beboere i omegnen og som supplement til Viggo Rasmussens indtægt

indrettede han cykelværksted på værket og solgte også mange nye cykler. Den mand, der gik og passede maskinerne kunne jo godt nå at reparere nogle cykler ved siden af. Tillige må det nævnes, at elværksbestyreren fra starten og helt frem til omkring 1950 havde installationsarbejdet hos alle forbrugerne samt tilsyn med hele lavspændingsnettet, så i nogle perioder havde Viggo Rasmussen mange folk i arbejde.

Selv om alt maskineriet kørte, kneb det alligevel med spændingen i yderdistrikterne blandt andet i Espe, så der blev anskaffet en spæn-

dingsforhøjer i 1939. Samme år blev der etableret fjernvarme fra elektricitetsværket hen til den nærliggende friskole og forsamlingshuset, men det var nok ikke for godt lavet med isoleringen i jorden, så det var kun en begrænset effekt, det havde for skolen.

Bestyrer Viggo Rasmussen og tildels også formanden Frede Hansen havde stadig erindring om vanskelighederne under 1. verdenskrig, så da urolighederne i verden påny begyndte i efteråret 1939 gav det anledning til anskaffelse af en større olietank. Priserne steg kraftigt, da 2. verdenskrig var en realitet, og kWh prisen blev forhøjet til 70 øre for lys. Der blev tillige udsendt anvisning på, hvordan der kunne spares på forbruget.

I efteråret 1940 blev det besluttet at få etableret en højspændingsforbindelse til Odense kommunale Elektricitetsværk for på denne måde at sikre forsyningen. Samtidig blev der anskaffet et generatoranlæg for sugegas til drift af en B & W dieselmotor, der blev ombygget til denne drift. Brændsel til generatoren var hovedsagelig tørv. I protokollen står, at der i 1942 blev købt 500.000 tørv fra Fjellebro gods. I slutningen af krigsårene udsendtes der fra Handelsministeriet og Odense Elektricitetsværk forordninger

om restriktioner vedrørende elforbruget.

Det var uden vemod hos bestyrer Viggo Rasmussen og hans medhjælpere, da man efter krigen kunne fjerne gasgeneratoren, tørveskur med videre og dermed alt, hvad det havde ført med sig af røg, tjære og støv. En ny dieselmotor blev købt i 1947, den var på 300 HK og kostede 109.000 kr.

Der opstod i 1949 tanker om at få oprettet et andelsfryseri i Rudme, og ledige lokaler i en bagbygning ved elektricitetsværket blev lejet til formålet. Der blev indrettet 110 bokse til udlejning, og hele anlægget skulle afskrives over 10 år. — Det fungerede godt lige til vekselstrømmen omkring 1962 muliggjorde brug af hjemmefrysere.

På Fyn blev der i disse år truffet store og afgørende beslutninger om elforsyningen i vor landsdel. Den 19. april 1949 stiftedes I/S Fynsværket, og i 1950 var alle landsdelens elforsyninger under forskellige former med i Fynsværket. Effla blev dannet i 1950 ved sammenslutning af 3 store transformerforeningsområder i Nord-, Øst- og Vestfyn, og inden Fynsværkets start i 1953 var tillige alle de dengang værende 43 jævnstrømsværker tilsluttet Effla, der således blev den næststørste interessant i Fynsværket og

dækkede ca. 60% af det fynske landområde. Jævnstrømsværkerne og herunder også Rudme forpligtede sig til at ophøre med egenproduktionen i løbet af 10 år fra Fynsværkets start.

Af flere grunde blev det i disse år nødvendigt at tænke på en forandring af vor hjemlige elforsyning. Det stadigt stigende forbrug medførte vanskeligheder med at holde fornøden spænding på nettet i yderdistrikterne, og der var et stort strømtab i de lange forsyningsledninger. Tillige blev det ret hurtigt et ønske eller krav fra forbrugerne, at de kunne anvende de mange nye elektriske hjælpemidler, der dukkede op, og som næsten alle var baseret på vekselstrøm. Allerede i 1953 blev det besluttet at bygge transfor-

matorstation i Espe, og der ændrede alle installationer til vekselstrøm. Det kostede en del penge hos de enkelte forbrugere med indkøb af nye motorer og med nye installationer, så der blev lavet en låneordning for de, der ønskede det, med en afdragstid på 10 år. Denne installationslåneordning blev senere i stor udstrækning anvendt i hele det øvrige område i Rudme og omegn, da omlægningen der fandt sted i årene 1959-1962.

I efteråret 1957 besluttede formanden for Rudme Elektricitetsværk Frede Hansen at trække sig ud af dette arbejde. Han havde da været med i 40 år i bestyrelsen og formand i 39 år.

Det var en stor og krævende opgave min gode gamle nabo her over-

lod til mig, da han foranledigede, at jeg skulle afløse ham i elværksbestyrelsen og straks overtage posten som formand og regnskabsfører. Tillige afløste jeg ham straks i bestyrelsen for »Foreningen af fynske Jævnstrømsværker«, og fra 1959 i Efflas bestyrelse, hvor Frede Hansen var valgt som repræsentant for jævnstrømsværkerne.

Allerede på den første generalforsamling i november 1958 i Rudme blev jeg klar over, at nu var det tiden at komme i gang med omlægning til vekselstrøm.

»Når landmændene starter mal-kemaskinerne om aftenen, kan lamperne i Gultved kun gløde og radioen er tavs« — sådan lød det på generalforsamlingen. Vi fik forbindelse med ingeniør A.E. Andersen, Nr. Aaby og fik udarbejdet overslag og plan for hele omlægningen. Den skulle påbegyndes i 1959 i yderdistrikterne og være afsluttet for hele området senest i 1962. Prisen var ca. 450.000 kr. for bygning af højspændingsledninger, transformerstationer og ombygning af lavspændingsnettet. Der skulle mange møder og forhandlinger til med pengeinstitutter om lån, med lodsejere om anbringelse af master og transformerstationer og meget andet.

Projektet blev gennemført rettidigt, således at vi omkring 1. april

1962 kunne standse de sidste maskiner på værket og dermed ophøre med egenproduktionen efter 52 år. Prisen for hele omlægningen blev 515.000 kr., men pengene var skaffet frem ved lån forskellige steder. I Rudme Andelskasse lånte vi kr. 150.000 til de 10 årige lån, vore forbrugere kunne få til installationer og nye motorer.

Vi kunne nu år for notere en stigning i forbruget på 12-14%, og samtidig faldt prisen hos Effla til 6-7 øre/kWh + effektafgift. Vor forbrugerpris var i 1965 nede på 12 øre/kWh., og der var jo på det tidspunkt hverken elafgift eller moms. Strømtabet i ledningsnettet blev efter omlægningen reduceret til 4% mod tidligere 15-20%.

I forbindelse med en vedtægtsændring i 1962 tog selskabet navneforandring til »Andelsselskabet Rudme og Omegns elforsyning«, og maskiner og bygninger blev solgt.

Samtidig kunne vi den 1. juni 1962 fejre det usædvanlige 50 års jubilæum for vores elværksbestyrer Viggo Rasmussen og dermed formelt tage afsked med ham efter de mange års virke. Der blev holdt fest for Viggo Rasmussen i forsamlingshuset med taler, sang og underholdning. Viggo Rasmussen var en kendt og afholdt mand her på egnen, så huset var fuldt til festen. Viggo Rasmussen blev forøvrigt boende her i Herringe og fik en lille

livsvarig pension fra sit gamle selskab.

De følgende år fortsatte vi som selvstændigt forsyningsselskab, foretog de nødvendige udbygninger og førte en prispolitik, der muliggjorde, at vi i 1973 — godt 10 år efter den store omlægning havde gælden betalt.

Effla foretog i 1968 en vedtægtsændring, der åbnede mulighed for direkte detailforsyning derfra til forbrugerne. Mange transformerforeninger benyttede sig deraf i de efterfølgende år, og vi besluttede i 1973 at indhente tilbud fra Effla og forelægge dette for generalforsamlingen i november 1973. Forslaget blev enstemmigt vedtaget, således at Rudme og Omegns elforsyning ophørte og Effla overtog forsyningen fra 1. april 1974. Den hidtidige formand blev valgt som repræsentant for området, fortsatte i Efflas bestyrelse og er i dag formand for Effla, samt medlem af Fynsværkets bestyrelse.

Dette er historien på lokalt plan om en energikilde, vi alle er så afhængige af. Vi tænker ikke så meget på den i hverdagen — den er der bare. Vi tænker måske heller ikke så meget på, hvilken indsats, der er baggrunden for at »det går så let med elektricitet«. Det har været interessant at gå tilbage i historien og se,

hvordan det hele begyndte, og hvad der gennem årene er udrettet for at holde forsyningen i gang.

